

OTWORZYĆ SIĘ (141) *vb pf*

otworzyć się (139), **odtworzyć się** (2), **[odworzyć się]**; odtworzyć się *GlabGad* (2).
sie (88), się (53).

Oba o jasne.

inf otworzyć się (10). ◇ *fut* 3 *sg* otworzy się (19). ◇ 3 *pl* otworzą się (14). ◇ *praet* 1 *sg m* otworzyłem się (1). ◇ 3 *sg m* otworzył się (5). *f* otworzyła się (19), otworz(e)ła się (1) *ActReg*. *n* otworzyło się (6). ◇ [1 *pl m pers* -chmy się otworzyli.] ◇ 3 *pl subst* otworzyły się, otworz(e)ły się (33), [otworzyły się są]. ◇ *imp* 2 *sg* otwórz się (7); -ó- (2), -(o)- (5). ◇ 2 *pl* otwórzcie się (7); -o- (2), -(o)- (5). ◇ 3 *pl* niech się otworzą (1). ◇ *con* 3 *sg m* by się otworzył (3). *f* by się otworzyła (3). *n* by się otworzyło (1). ◇ 3 *pl subst* otworzyłyby się, by się otworzyły (7). ◇ *part praet act* otworzywszy się (4).

Sł stp, Cn brak, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVIII w. s.v. otworzyć.

1. *Odemknąć się; umożliwić wejście, wyjście lub przejście; aperiri Vulg, PolAnt* (36) : Kiedy przyjdiesz gdzie zamknięto/ A chcesz aby cię wpuszczono: Miew zaiącá albo ciecierzą/ Sámy sie więc drzwi otworzą. *BierEz Sv, M3v*; Kiedy sie odtworzy w mozgu droga od Fantafiey [...] tedy może być śnienie ale nie bywa w pamięci *GlabGad L4v, L5*; theda zyedney skrzinye kthora fzie othworzila wipadli pyenyadze *LibMal 1552/170*; A tak kazał obłokom by sie rozrośiły/ A iżby fiye nyebyeskye fortki otworzyły. *LubPs R6v; KrowObr 100v [2 r.]*; porwały sie wżitkie źródłá przepáści wielkiey/ y fpułthy niebieskie otworzyły sie/ y stał sie defzcz ná ziemi czterdzieści dni y czterdzieści nocy. *Leop Gen 7/11; BudNT Apoc 15/5*; Otwórzcie fye wyfokie niedobyté brony/ Krol wieczny fye przybliża *KochPs 34, 34; SkarŻyw 444*; Mużąc puścić wrotá twoie Otworzą sie y pokoie. *MWilkHist E2v, D4, D4v, E3v; WujNT Act 16/26*.

otworzyć się komu (15): *Leop Act 12/10; BibRadz Act 12/10*; A gdy sie przybliżał [*Heraklijus*] do Ieruzálem/ fortká ktorą Páná Kryftulá wiedzyono ná śmierć/ tá sie mu lámá otworzyła *BielKron 164v; RejAp 98; SkarŻyw 112, 164, 227; LatHar 657*; A gdy minęli pierwszą y wtorą ftraż; przyźli do brany żelázney ktora wiedzie do miáftá/ ktora sie im dobrowolnie otworzyła [*quae ultro aperta est eis*]. *WujNT Act 12/10. Cf W przen: Frazy.*

W przen (12) : My potrzebuem krwi iego/ bez ktorey wyniść z Egiptu/ y ziemie obiecánye doftąpić niemożem/ y zgładzone złości náłze nie będą/ y niebo sie nam nieotworzy. *SkarŻyw 112*; radby sie był z nim kiedy widział/ á wftnie go vpomniał/ ale przyftępu do tego y czáfu czekał. Ktory mu sie z tákiey przyczyny otworzył. *SkarŻyw 164*; Niech sie mu otworzą niebioá/ niech go z wefelem przywitáią święci Anyołowie *LatHar 657*.

Frazy: »droga się otworzyła (otworzy)« [w tym: *komu* (4), *do czego* (3)] [*szyk zmienny*] (6): á tak rad bych áby mi sie otworzyły wftitki drogi fprawiedliwości/ przez kthore bych mógł przidz ku wyflawianiu świętego imienia iego *RejPs 173v; BielKron 258*; Ták ieft iáko mowiz y dobrzes to obaczył á przeto/ ieflic sie tak zda naprzod o piániu Ewánieliftow mowmy/ iefli obá iednego Iozefá rodzay opifuia czyli nie? Boto naprzod obaczywfy do infzych sie drogá otworzy y fnádniey sie zrozumiey. *CzechRozm 149v, 149*; Y puścił sie do Węgier/ gdzie mu sie nieiáka drogá do fzczepienia Chrześciánfkiey wiary otworzyła *SkarŻyw 354; CzechEp 378*.

»wrota się otworzyły (a. otworzyć się miały)« [w tym: komu (2), do czego (1)] [szyk zmienny] (3):
aby fie nam zá iákiemi rofterki/ tym obrzezańcom wrothá przez Polłkę otworzyć miały *BielKron*
[332³]; (*nagł*) Do flawnei Koroni Polłkiei/ idem. (-) GDifz ci fie ynłz [!] cna Pani otworzeli Wrota/
Dopuřc niech wolno wnıdzie do nas fıweta cnota *Paprup A3; RybWıt ktv*.

2. Rozewrzeć się; aperiri Vulg, PolAnt (76) : groby fie otworzą a ciała ku zmártwych wřtaniu
wyrzutzą. *OpecŻyw* 193v, 36v; otworzyżywłfy [!] fie ziemiá wypuřciłá z fiebie niezliczoná wielkořć
żab *RejPs* 155; *KromRozm I O3*; żiemiá fye otworzyłá/ y przyięłá krew brátá twego/ zřąk twoich
[*quae aperuit os suum et suscepit sanguinem fratris tui de manu tua Vulg Gen 4/11*] *GroicPorz* n4v;
Leop Num 16/30; *RejZwierz* 42v; A gdy fiedm dni minęły/ w ktorzch fie Noe řprawował w okřęcie
miefiąć Kwietniá dnia fiedmnařtego/ otworzyły fie przepařci morřkie/ á obłoki niebieskie rořę s
fiebie wypuřciły *BielKron* 4v, 136v, 415; *GrzegRóżn N4v*; profżąc áby go [*obiecane go baranka*] rychley
niebo zeddzem [!] wypuřciło: profżąc áby fie zyemiá otworzyłá/ á vkażálá go im rychley. *RejPos* 89,
277; Otworzyłá fię [*ziemia*] [*Aperuit terra*] á požárłá Dathaná/ y pokryłá zbor Awirámow. *BudBib Ps*
105/17; Albo iáfkınia w Rzymie gdy fie otworzyłá Gdy wnię Kurcius w řkotzył wnet fie zátworzyłá.
WierKróć A2v; SkarŻyw 483; *LatHar* 556; *WujNT Matth* 27/52, *Luc* 3/21; *SkarKaz* 516a; [odworzily
sie sú nieba *SandMalEwan* 29].

otworzyć się komu, czemu (4): A będał próřić gor áby fie ná nie obáliły/ á fkał áby fie im otworzyły/
áby fie wřdy mogli gdzye zákryć *RejPos* 222v; *ReszPrz* 84; Zrzodło w boku przekłotym nam fię
otworzyło/ Ziemiá řrodze zádrżálá/ řłonce fię zácmiło. *LatHar* 310; A oto fię otworzyły iemu
niebiofá: y widział Duchá Bożego řřępuięcego iáko gołębice/ y przychodżącego nań. *WujNT Matth*
3/16.

a. O ciele, skórze, ranach (12) : *OpecŻyw* 141; w lázni gorácej człowiek přęthko omdleie/ bo fie
w nim pory otworzą bárzo *BielKron* 335v; *SienLek* 184; áby fye ciáło rozruchywiájąc zagrżáło/ meaty
otworzyły/ á ná dół wody popádzály *Oczko* 20v, 16, 19 [2 r.]; O mój namilřzy dobrodżieiu/ tám
fie práwie odnowiły wřzytkie boleřci/ y oné rány wřzyřtkie znowu fie otworzyły/ z ktorzch krew
okrutnie płynęłá. *SiebRozmyřl D3v*.

otworzyć się komu, czemu (3): Gdyby niewiefeie przy ciężkiem rodzeniu: pępek fie otworzył.
WEzmi białego kadzidla: [...] á tym około pęпка omaży dobrze/ [...] á z wierzchu chuřthą przywiąż.
FalZiol V 29, I 116a; *SienLek* 181v.

W przem [czemu] (1) : Otwóř fie ferce moię řłonecne iánořcij/ roztwóř żądżá řřyroko/ bo mářs
boga bliřko. *OpecŻyw* 18v.

b. O oczach, ustach, uszach: stać się sprawnym (40) : á potym řłowem řwym řwiętyym rořkazał áby
fie otworzyły ony zátwárdziále a zátkáne řmyřły iego. *RejPos* 206, 204v.

Tłumaczenie wyrazu „effeta” (5): y rzekł k niemu/ Efatá/ to ieřt/ otworz fię [*adaperire*]. *BibRadz*
Mar 7/34; rzekłřzy ty řłowá żydowřkim ięzykyem/ Effatá/ to ieřt/ otworz fie. *RejPos* 205, [203]v;
BiałKat 246; y rzekł mu: Effetháh (*marg*) Cháldeyskie to nie Żydowskie řłowo. (-): to ieřt otworz
fię [*id est adaperire*]. *WujNT Mar* 7/34.

Frazy: »otworzą (otworzyły) się oczy, oko otworzyło się« [w tym: czyje (18), komu (4), czym (1)] =
aperientur oculi PolAnt, Vulg [szyk zmienny] (21:1): *OpecŻyw* 63; *MurzNT Luc* 24/31, *Ioann* 9/10; Ná

ten czas otworzą się oczy ślepych/ y włfy głuchych będą otworzyłyte. *Leop Is* 35/5, *Matth* 9/30, *Ioann* 9/10; Aleć Bog wie/ iż iák skoro z niego ieść będziecie/ othworzą się oczy wálze/ á będziecie iáko Bogowie znáiąc dobre y złe. *BibRadz Gen* 3/5, *Gen* 3/7, *Luc* 24/31; *BielKron* 1v; iednák nie może to być/ áby mu nie łatwiey przyšlo [!] doić thego czego prágnie/ kiedy mu się iáką regułką oczy otworzą *GórnDworz* 14; Ale ty gdy iuż ták mocą tego Pána swego odpędziłz od siebie tę ślepotę y głuchość swoię/ á nie mocą Beelzebubá sprofnego/ tedy dopirko iuż się otworzą oczy duńze twoiey/ iż się obaczyłz á poznalż Pána swego *RejPos* 79, 85v, 111v, 210; *SkarŻyw* 261, 455; *MWilkHist* Kv; *WujNT Matth* 9/30, *Luc* 24/31, s. 297, *Ioann* 9/10.

»otworzyły (otworzą) się usta [czyje]« [w tym: ku czemu (1), na kogo (1), nad kim (1)] = *os apertum est Vulg*, *PolAnt* [szyk zmienny] (8): *RejPs* 122v; BOże niezámilczay chwały moiey: bo się ná mię wftá grześnikowe y wftá zdrádlwego otworzyły. *Leop Ps* 108/2; *BibRadz* 1.Reg 2/1, *Ez* 24/27, *Luc* 1/60; Tu iuż dopirko otworzą się wftá twoie/ iż będziełz wmiął wyśławiác świętą możność Bośtwá iego. *RejPos* 79, 296; A wnet się otworzyły wftá iego/ y (*marg*) rozwiązał się. G. (—) ięzyk iego/ y mowił błogóśławiác Bogá. *WujNT Luc* 1/64.

»otworzyły (otworzą) się uszy [czyje]« = *adapertae sunt aures PolAnt*; *apertae sunt aures Vulg* (3): *BibRadz Mar* 7/35; iuż się otworzą wśzy twoie/ iż będziełz śłuchał y rozumiał co iest wola święta iego. *RejPos* 79; *WujNT Mar* 7/35; [y rzekł onemu. Effeta, czo iest/ odwórzcie się. A hnet odwórzily się sú vszy iego *SandMalEwan* 62].

3. *Stać się dostępnym; stać się możliwym [komu]* (3) : *RejPs* 105; Bo kiedy się zuchwałcom otworzy to źniwo/ Iuż prawie iáko ná miód bieży ták co żywo. *RejWiz* 70; Tuć się otworzy Nowy dwór ná piałku/ Tu iuż bądź pewien napierwżego trzasku/ Trátuy do łádu *KlonFlis* F4.

4. *Odkryć się, ujawnić się; wypowiedzieć się* (11) : To się ták rozum óstrzy/ á wśzytko się sporzy/ To się iuż ták wierna myśl/ káźdego otworzy. *RejZwierz* 134v; á będziełz czekał dzień/ wdzień/ áż się czo w nim skrythego/ á ósobnego otworzy *GórnDworz* M7; A ták złość iawna co też y w śercu śchowána. Bo tá ácz się do czáfu w śercu ták będzie/ Lecź się nie długo potym z wft otworzy wśzędzye. *HistLan* B4; *CzechRozm* 94; Trafiło się iż iedęń Arryan do iego kłáźtoru przyśzedł/ ták ięc ty fwey: w ktorey wypytány gdy się otworzyć muśiál/ zarázem go wygnác kazał *SkarŻyw* 57, 58; Gdy się káźdego natáiemnieyśze grzechy przed wśzytkim światem otworzą *SkarKaz* 4a; [Proszę, racz też W.M. zdanie swe powiedzieć, [...] bo i ja i pan poseł prawiechmy się tu otworzyli. *PismaPolit* 417].

otworzyć się komu (4): Othworzyłem się iey częścią z rozumem częścią bez rozumu/ ále zá to miałá żem dobrowolnie śzaleństwo przyiáł *BielKron* 458v. *Cf otworzyć się komu z czym*.

otworzyć się komu z czym (3): Iáko dáleko więcey zwierzchne^{mu} Panu godzi się áby miał około siebie ludzi tákowe/ ktorymby się zmysłami [*lege*: z myślami] swoieimi pirwey otworzył [*quibus se et suas deliberationes prius aperiat*] *ModrzBaz* 25v; iednemu się towarzyszowi zwierzył ciężkości oney swoiey: ktory mu rádził/ widząc iego wielką troskę/ áby się śtym Papieżowi Grzegorzowi na ten czas Siodmemu otworzył *SkarŻyw* 290, 320.

[*Ze zdaniem dopełnieniowym*: choć widzi [*król*]/ że mu tego potrzebá/ ktoryby mu y pożytek y wczciwość czynił/ [...] nie każe go do siebie wzywác/ áni się w tym chce otworzyć/ áby go potrzebował *CerGór* 169.]

5. *Objawić się, pojawić się, powstać (12)* : *LubPs* P2v; Ani łam wzwięz łkądci co bez czáfu przypadnie. Boć iuż zewłżąd popłynie/ Pan hoynie przyłporzy/ A zewłżąd włzytko dobre náfłzem łie otworzy. *RejWiz* 192v; Rzekł mi Pan Bog/ od połnocy otworzy łie złe náf włzytki ktorzy miełzkáfáf náf zyemi [*Ab aquilone pandetur malum super omnes habitatores terrae Vulg Ier* 1/14] *BielKron* 94v, 214; otworzáf łie walki y nienawłłłci *LeovPrzep* B4v; Nuż Intefatáf/ nuż Káfukáf/ nuż tełtáfentáf ludzi pobożnych/ ktorzychby łie wiele gdyby był rzáf otworzyło. *RejZwierc* 187; *SkarŻyw* 546; Otworzela łię conspiratio *ActReg* 183, 81; WAkáfncię włzeláfkie nadáfłey pułrokáf/ potym iáfko łie która otworzy/ rozdawané bydż máfáf *SarnStat* 76.

otworzyć się komu (1): A tu łie nam nadobna náfukáf othworzyłáf/ cofmy vpadáfłi nie thylko przed widomemi duchy Páfłłkiami/ álbo łwiethemi [...]/ ále przed kofcáfłmi ich *RejAp* 159v.

Szereg: »otworzyć się a wypełnić się« (1): iuż włzythko błogofłáfwieńłtwo náf zyemi y náf niebie otworzy łie á pewnie łie wypełni nád tobáf *RejPos* 211.

6. *W funkcji strony biernej: zostać otworzonym, rozwartym (3)* : A w nérkach káfmięń/ y phlegmy záfkkáfnié/ popędżłć y otworzyć łye może *Oczko* 15; A on włzáfłwłzy kłłęgi káfłty włzytki wnich iednę do drugiey poklełł: táf iłz łię żadna otworzyć ofobnie niemogłáf. *SkarŻyw* 119; otworzyły łię Capta Bonna per Schenkium ex Archivo Cancellaryi Colonskiego iáfkieł listy quae sapiunt sanctam legem Aphotographa tych listow łobie pošłáfłáf Xłáfżeta *ActReg* 182.

Synonimy: 2. *odemknáfć się*; 4. *odkryć się*; 5. *objawić się, odkryć się, okazać się*.

Formacje współrdzenne cf 1. ODEWRZEĆ.